

Annika Lapintie vas ym.

Lakialoite laiksi ryhmäkannelain muuttamisesta

Eduskunnalle

Aloitteen tarkoituksena on parantaa oikeusturvan saatavuutta lisäämällä ryhmäkannelakiin järjestöille oikeus ajaa kannetta määrätyn ryhmän puolesta. Rekisteröidyllä yhdistyksellä, jonka tarkoituksena on työntekijöitten edunvalvonta, olisi itsenäinen kanneoikeus työntekijän ja työnantajan työsuhteesta johtuvien riita-asioiden käsittelyyn. Lisäksi rekisteröidyllä yhdistyksellä, jonka tarkoituksena on ympäristöasioihin tai ihmisoikeuskysymyksiin vaikuttaminen, olisi itsenäinen kanneoikeus näissä asioissa.

Tasa-arvovaltuutetulle ja yhdenvertaisuusvaltuutetulle esitetään vastaavanlaista oikeutta ajaa kannetta kuin kuluttaja-asiamiehelle.

Yksittäiselle ihmiselle oikeudenkäynti on vaikea ja usein kallis prosessi. Aloitteen tavoitteena on, että kansalaisten oikeussuojan tarve pystyttäisiin ottamaan paremmin huomioon työ-, ympäristö- ja tasa-arvo- sekä yhdenvertaisuusasioita koskevissa oikeudenkäynneissä. Tavoitteena on, että kansalaiset rohkaistuisivat hakemaan oikeussuojaa tilanteissa, joissa he eivät kuluriskin vuoksi sitä muutoin tekisi.

Lisäksi tavoitteena on parantaa niiden kansalaisten asemaa, jotka ovat tiedoiltaan ja taidoiltaan muita heikommassa asemassa ja jotka eivät muutoin oikeudenkäynnissä vaatisi oikeuksiensa toteuttamista. Tällainen ryhmä on esimerkiksi Suomessa tilapäisesti töitä tekevät ulkomaalaiset, joilla on usein heikot tiedot oikeuksistaan ja suomalaisesta oikeusjärjestelmästä. Myös monen vammaisen ihmisen asema on heikko.

Aloitteen tavoitteena on aineellisen oikeuden parempi toteutuminen ja riitojen ennalta ehkäiseminen. Viranomaisten työ helpottuu, kun eri henkilöitä koskevaa samaa asiaa ei tarvitse käsitellä useaan kertaan.

Ryhmäkanne on yhteiskunnan kannalta useita erillisiä kanteita edullisempi, sillä näin välttytään kustannuksilta, jotka aiheutuvat saman oikeudenkäyntiaineiston esittämisestä ja arvioimisesta eri oikeudenkäynneissä. Myös keskenään ristiriitaisten ratkaisujen mahdollisuuden voidaan arvioida vähenevän. Uudistuksella on myös ennalta ehkäisevä vaikutus. Jo tieto mahdollisesta kanteen nostamisesta voi parantaa kansalaisten oikeuksien toteutumista ilman oikeusprosesseja.

Lakialoite LA 61/2016 vp

Lakialoitteen mukaan rekisteröidyllä yhdistyksellä olisi oikeus ajaa kanteessa määritellyn ryhmän puolesta kannetta siten, että asiassa annettava tuomio tulee ryhmän jäseniä sitovaksi. Aloitteessa tarkoitettu rekisteröity yhdistys voisi olla esimerkiksi ammattiliitto, ympäristöjärjestö, vammaisten, asevelvollisten, uskonnon uhrien tai seksuaalivähemmistöjen etuja ajava yhdistys.

Kanneoikeus voisi koskea ensinnäkin kaikkia työsuhteesta johtuvia erimielisyyksiä. Lisäksi kanneoikeus voisi koskea tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioita, kuten esimerkiksi jonkin ryhmän oikeutta saada kunnallisia palveluja. Kanneoikeus voisi koskea myös ympäristöasioita, kuten esimerkiksi kaivoksen toiminnasta aiheutuvien haittojen korvaamista ja ehkäisemistä.

Kanneoikeus olisi aloitteen mukaan asianosaisen tahdosta riippumaton silloin, kun kantajana on yhdistys. Itsenäinen kanneoikeus on perusteltua, sillä esimerkiksi täällä tilapäisesti töissä oleva saattaa olla velkaa työnvälittäjälle eikä tämän vuoksi uskalla puolustaa oikeuksiaan.

Suostumuksesta riippumaton kanneoikeus ei ole vieras suomalaisessa oikeusjärjestyksessä. Markkinaoikeus voi elinkeinonharjoittajien yhdistyksen vaatimuksesta todeta sopimusehdon kohtuuttomaksi. Yhteistoimintalainsäädännön mukaan henkilöstöryhmien edustajilla on oikeus vaatia tuomioistuimessa, että yritys veloitetaan täyttämään tiedonantovelvollisuutensa. Jaka-mattoman kuolinpesän osakkaalla on oikeus yksin ajaa kannetta kuolinpesän hyväksi silloin, kun oikeudenkäynti koskee osakkaiden yhteishallintoon kuuluvaa asiaa.

Sähkömarkkinaviranomainen voi valvontajakson päätyttyä velvoittaa verkonhaltijan alentamaan seuraavan valvontajakson aikana perittäviä siirtopalvelumaksuja määrällä, jolla päättyneen jakson tuotto on ylittänyt kohtuullisen tuoton määrän.

Käytetyin kollektiivisen kanneoikeuden muoto lienee kuitenkin työtuomioistuinmenettely, jossa työtuomioistuin ratkaisee muun muassa työ- ja virkaehtosopimuksiin perustuvat riita-asiat. Kanteeseen voi liittyä myös suorituskanne. Kanteeseen ei tarvita yhdistyksen yksittäisen jäsenen suostumusta. Tuomio ulottuu myös sopimuksen ulkopuolisiin silloin, kun kyse on yleissitovista työehtosopimuksista.

Edellä mainituista itsenäisistä kanneoikeuksista ei ole aiheutunut yhteiskunnallista haittaa eikä merkittäviä taloudellisia menetyksiä yrityksille.

Lakialoitteessa tarkoitettun kanteen käsittelypaikkana olisi yleinen alioikeus tai työtuomioistuin. Asianomainen tuomioistuin ratkaisisi myös nimettyjen ryhmään kuuluvien puolesta esitetyt vaatimukset. Ne ryhmään kuuluvat, jotka eivät olisi esittäneet esimerkiksi suoritusta koskevia vaatimuksia pääasian oikeudenkäynnissä, voisivat myöhemmin saattaa vaatimuksensa asian ratkaiseen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tuomioistuin tuomitsi korvaukset aikaisemmin antamansa tuomion perusteella sitä mukaa kuin niitä esitetään.

Tasa-arvovaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun oikeudet panna asia vireille ja käyttää asianosaisen puhevaltaa olisivat samat kuin kuluttaja-asiamiehen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

Lakialoite LA 61/2016 vp

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

ryhmäkannelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ryhmäkannelain (444/2007) 1 ja 4 §, 5 §:n 2 momentti ja 10 §:n 2 momentti sekä *lisätään* 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 284/2013, uusi 2 momentti, 6 §:ään uusi 3 momentti, 7 §:ään uusi 3 momentti, 8 §:ään uusi 3 momentti, 9 §:ään uusi 2 momentti, 10 §:ään uusi 3 momentti, 12 §:ään uusi 3 momentti, 13 §:ään uusi 4 momentti, 14 §:ään uusi 2 momentti, 15 §:ään uusi 3 momentti, 17 §:ään uusi 4 momentti ja 18 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan ryhmäkanteena:

- 1) työntekijän ja työnantajan työsuhteesta johtuvien riita-asioiden käsittelyyn;
- 2) ympäristöasioiden käsittelyyn;
- 3) kuluttaja-asiamiehen toimivallan mukaisessa laajuudessa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen riita-asian käsittelyyn;
- 4) tasa-arvovaltuutetun toimivallan mukaisessa laajuudessa tasa-arvoasioiden käsittelyyn; ja
- 5) yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivallan mukaisessa laajuudessa yhdenvertaisuusasioiden käsittelyyn.

Lakia ei sovelleta arvopaperimarkkina-laissa (746/2012) tarkoitetun arvopaperin liikkeeseenlaskijan tai julkisen ostotarjouksen tekijän menettelyä koskevassa riita-asiassa.

Ryhmäkanteen käsittelystä on tämän lain lisäksi soveltuvien osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä oikeudenkäymiskaaressa ja oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetussa laissa (646/1974) muutoin säädetään.

3 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Työsopimuksia koskevat erimielisyydet voidaan käsitellä myös työtuomioistuimessa.

4 §

Kanneoikeus

Ryhmäkanteen panee vireille kantajana:

- 1) kuluttaja-asiamies;

Lakialoite LA 61/2016 vp

- 2) tasa-arvovaltuutettu;
- 3) yhdenvertaisuusvaltuutettu; tai
- 4) rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on työntekijöitten edunvalvonta tai ympäristöasioihin tai ihmisoikeuskysymyksiin vaikuttaminen.

Vireillepanija käyttää asiassa asianosaisena puhevaltaa. Kuluttaja-asiamies, tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu panevat kantajina vireille ryhmäkanteen ja käyttävät siinä asianosaisena puhevaltaa.

5 §

Ryhmäkanteen vireillepano

Haastehakemuksessa on ilmoitettava myös oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n 2 momentissa tai oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain 15 §:ssä tarkoitetut tiedot. Haastehakemus on kantajan tai, jollei hän ole sitä itse laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

6 §

Ilmoittaminen ryhmäkanteen käsittelyn alkamisesta

Tätä pykälää ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

7 §

Ilmoituksen sisältö

Tätä pykälää ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

8 §

Ryhmän jäsenyys

Tätä pykälää ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

9 §

Täsmennetty haastehakemus

Tätä pykälää ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

Lakialoite LA 61/2016 vp

10 §

Haaste

Vastaajaa kehoitetaan haasteessa vastaamaan kanteeseen kirjallisesti. Haasteen antamiseen ja siihen vastaamiseen sovelletaan muutoin soveltuvien osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 10—12 §:ssä ja oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain 18 §:ssä säädetään.

Tämän pykälän 1 momenttia ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

12 §

Kanteen laajentaminen

Tämän pykälän 1 momenttia ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

13 §

Kanteen rajaaminen

Tätä pykälää ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

14 §

Käsittely alaryhmissä

Tätä pykälää ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

15 §

Ryhmästä irrottautuminen

Tätä pykälää ei sovelleta silloin, kun kantajana on rekisteröity yhdistys.

17 §

Oikeudenkäyntikulut

Oikeudenkäyntikuluista työtuomioistuimessa on voimassa, mitä oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain 33 a §:ssä säädetään.

Lakialoite LA 61/2016 vp

18 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta työtuomioistuimen tuomioon säädetään oikeudenkäynnistä työtuomioistui-
messä annetun lain 36 ja 37 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 29.9.2016

Annika Lapintie vas
Aino-Kaisa Pekonen vas
Anna Kontula vas
Silvia Modig vas
Hanna Sarkkinen vas
Markus Mustajärvi vas
Paavo Arhinmäki vas
Kari Uotila vas
Matti Semi vas
Li Andersson vas